

ANALIZA DAVČNIH UTAJ PRI DAVKU OD DOHODKA PRAVNIH OSEB

Ljubljana, junij 2008

URŠKA DUGULIN

IZJAVA

Študentka Urška Dugulin izjavljam, da sem avtorica tega diplomskega dela, ki sem ga napisala pod mentorstvom prof. dr. Hočevar Marka, in dovolim objavo diplomskega dela na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne _____ Podpis: _____

KAZALO

UVOD.....	1
1 DAVKI	2
1.1 OSNOVNI POJMI.....	2
1.2 DAVEK OD DOHODKA PRAVNIH OSEB	4
1.2.1 OPIS IN ZNAČILNOSTI.....	4
1.2.2 ZAVEZANCI IN NEZAVEZANCI.....	5
1.2.3 REZIDENTI IN NEREZIDENTI.....	5
1.2.4 DAVČNO OBDOBJE	8
1.2.5 DAVČNA STOPNJA.....	8
1.2.6 DAVČNE OPROSTITVE	9
1.2.7 DAVČNA OSNOVA	9
2 DAVČNA UTAJA	10
2.1 OPREDELITEV DAVČNE UTAJE	10
2.2 VRSTE DAVČNIH UTAJ	13
2.2.1 DAVČNE UTAJE GLEDE NA VZROK.....	14
2.2.2 DAVČNE UTAJE GLEDE NA POTEK	14
2.3 SPLOŠNE METODE DAVČNIH UTAJ	15
2.3.1 PRAVNE PONEVERBE.....	16
2.3.2 KNJIGOVODSKE PONEVERBE.....	16
2.4 VRSTE DAVČNIH UTAJ PRI DAVKU OD DOHODKA PRAVNIH OSEB.....	18
2.4.1 DAVČNE UTAJE PRI PRIHODKIH	18
2.4.2 DAVČNE UTAJE PRI ODHODKIH	23
2.4.3 DAVČNE UTAJE PRI SREDSTVIH.....	28
2.4.4 DAVČNE UTAJE PRI OBVEZNOSTIH DO VIROV SREDSTEV	29
3 DAVČNE UTAJE V SLOVENIJI	30
3.1 PRIMERI IZ PRAKSE.....	31
SKLEP.....	36
LITERATURA IN VIRI.....	37

UVOD

Svet pozna različne davčne sisteme in vsak od njih ima tako dobre kot slabe lastnosti. Davčni sistem Slovenije je v primerjavi z drugimi zapleten in nepregleden. Njegova nepreglednost izhaja iz obširne zakonodaje, saj ga določa množica različnih predpisov. Da bi obstoječo situacijo izboljšali so se že v preteklosti izvajale davčne reforme. Zadnja je bila v Sloveniji izvedena leta 2006. Zaupanje ljudi, da bo reforma dobra je odvisno od političnih, ekonomskih in drugih dogajanj v določeni družbi.

Nič kaj presenetljivo je dejstvo, da plačevanje davkov ni priljubljeno, zato iščejo davčni zavezanci različne možnosti zmanjšanja davčnih obveznosti. Pri tem nastaja davčni upor, ki se veča z rastjo obdavčitve prejemkov in premoženja. Vzrok nezadovoljstva davčnih zavezancev in s tem povezanega neplačevanja davkov ne tiči le v visokih stopnjah, ampak tudi v nepravilnostih, ki se dogajajo v davčnem sistemu. Dejstvo, da je vlada najmanj uspešna pri izvajanju tistih programov, ki zadevajo najbolj klasične funkcije države, funkcije, ki jih lahko izvaja le državni aparat (prisila). Gre za omejevanje kriminala, za boj proti brezposelnosti, za omejevanje neenakosti in za zaščito osnovnih pravic delavcev.

Davčni sistem Republike Slovenije temelji predvsem na dajatvah, kot so prispevki za socialno varnost, davek na dodano vrednost, dohodnina, davek od dohodka pravnih oseb in druge dajatve.

Delo sem zasnovala, tako da v začetku pojasnim nekaj osnovnih pojmov v zvezi z davki. Temu sledi podrobnejši opis davka od dohodka pravnih oseb.

Drugi del se začne z opredelitvijo pojma davčne utaje, podrobnejšim opisom različnih vrst davčnih utaj, splošnih metod davčnih utaj in nenazadnje tu opišem davčne utaje pri davku od dohodka pravnih oseb.

Diplomsko nalogo pa zaključim z nekaterimi najpogostejšimi primeri davčnih utaj pri davku od dohodka pravnih oseb v Sloveniji.

V diplomski nalogi želim predvsem opozoriti na davčne utaje pri davku od dohodka pravnih oseb. Poleg tega želim prikazati kakšne so davčne utaje davka od dohodka pravnih oseb, koliko jih je in kako jih davčni organi preprečujejo v praksi.

1 DAVKI

1.1 OSNOVNI POJMI

Davki so definirani kot denarne dajatve fizičnih in pravnih oseb (Žibert, 1993, str. 78). So prisilne dajatve, kar pomeni, da jih morajo z zakonom določeni subjekti plačati. Kot sem že v uvodu omenila je pri vseh davčnih zavezancih ne glede na njihov materialni položaj prisoten odpor do plačevanja davkov. S tem razumemo skupek vseh reakcij proti obdavčitvi. Lep primer odpora so davčne utaje. Le te ob nastanku povzročajo tako socialno kot narodnogospodarsko škodo.

Davki so ena najpomembnejših oblik fiskalnih dohodkov tako z vidika namena, kot tudi z vidika njihove izdatnosti za proračune držav (Bohorič, 2006, str. 33).

Naslednja definicija davkov je ta, da je davek vsak denarni prihodek državnega proračuna, proračuna Evropske skupnosti ali proračuna samoupravne lokalne skupnosti, ki ne predstavlja plačila za opravljeno storitev ali dobavljeno blago in se plača izključno na podlagi zakonov o obdavčenju oziroma predpisov samoupravnih lokalnih skupnosti, izdanih na podlagi zakonov o obdavčenju.

Davke v glavnem razlikujemo glede na davčno osnovo. Večina davkov je funkcija davčne osnove, tako da lahko zapišemo (Turk, 2003, str. 124):

$$T=f(B)$$

Kjer je:

T=davek

B=davčna osnova

f=funkcijska zveza.

Glavne skupine davkov glede na zgornjo splošno definicijo so:

- a) Davki na dohodek
- b) Davki na dobiček (podjetij in posameznikov)
- c) Davki na potrošnjo vseh vrst (blago in storitve-DDV)
- d) Davki na transakcije, prodaje, uvoz (carine, trošarine itd.)
- e) Davki na premoženje (vseh vrst)
- f) Davki na dediščine

- g) Davki na darila
- h) Davki na bivanje (glavarina) itd.

Funkcijska zveza med davkom in davčno osnovo je lahko najraznovrstnejša. V tržnem gospodarstvu so davčne osnove vrednostne kategorije, kot so dohodek, poraba in premoženje, pri čemer skuša družba zadovoljiti neke splošno sprejete norme socialne pravičnosti.

Davčni sistem Slovenije temelji na številnih davčnih predpisih. Ti so:

a) Zakon o davčnem postopku (ZDavP-2; Uradni list RS, št. 117/2006)

Ta zakon ureja:

- obračunavanje, odmero, plačevanje, vračilo, nadzor in izvršbo davkov
- pravice in obveznosti zavezancev za davek, državnih in drugih organov, ki so v skladu z zakonom pristojni za pobiranje davkov, ter drugih oseb v postopku pobiranja davkov,
- varovanje podatkov, pridobljenih v postopku pobiranja davkov, ter
- medsebojno pomoč pri pobiranju davkov in izmenjavi podatkov med državami članicami Evropske skupnosti, ki delujejo v okviru Evropske unije in z izvajanjem mednarodnega sodelovanja na področju pobiranja davkov;

b) Zakon o davčni službi (ZDS-1; Uradni list RS, št. 1/2007)

Ta zakon ureja:

- naloge in organizacijo davčne službe,
- pooblastila davčne službe in
- davčni register;

c) Zakon o davku od dohodkov pravnih oseb (ZDDPO-2; Uradni list RS, št.117/2006)

S tem zakonom se ureja sistem in uvaja obveznost plačevanja davka od dohodkov pravnih oseb;

d) Zakon o dohodnini (ZDoh-2; Uradni list RS, št. 117/2006)

S tem zakonom se ureja sistem in uvaja obveznost plačevanja dohodnine. Dohodnina je davek od dohodkov fizičnih oseb. Dohodnina se ugotavlja po določbah zakona, ki velja na dan 1. januarja leta, za katero se dohodnina odmerja, če ni s tem zakonom drugače določeno;

e) Zakon o davku na dodano vrednost (ZDDV-1; Uradni list RS, št. 117/2006) Zakon ureja sistem in uvaja obveznost plačevanja davka na dodano vrednost (DDV) na območju Republike Slovenije. DDV se obračunava in plačuje od dobav blaga in opravljenih storitev, ki jih davčni zavezanec opravi v okviru opravljanja svoje dejavnosti na območju Republike Slovenije za plačilo, ter od uvoza blaga v Slovenijo;

f) Zakon o trošarinah (ZTro; Uradni list RS, št. 2/2007)

S tem zakonom se ureja sistem in uvaja obveznost plačevanja trošarine od alkohola in alkoholnih pijač, tobačnih izdelkov ter energentov in električne energije, ki se na območju Republike Slovenije sprostijo v porabo in

g) drugi davki (Zakon o davku od iger na srečo-ZDIS, Zakon o davku na promet nepremičnin- ZDPN-1, Zakon o ugotavljanju katasterskega dohodka-ZUKD,...).

1.2 DAVEK OD DOHODKA PRAVNIH OSEB

1.2.1 OPIS IN ZNAČILNOSTI

Davek od dohodka pravnih oseb se po svojih značilnostih uvršča med neposredne davke, kar pomeni, da je podjetje davčni zavezanec in plačnik tega davka. Davek pomeni temelj obdavčitve dohodkov oziroma dobička pravnih oseb. Glede na način ugotavljanja in plačevanja davek od dohodka uvrščamo med obvezne dajatve, za katere velja načelo samoobdavčitve (Grilj, 2000, str. 272). To pomeni, da podjetje samo sestavi in predloži davčni obračun in izpolni obveznost, ki jo ugotovi v davčnem obračunu za poslovno ali koledarsko leto.

Davek od dohodka pravnih oseb ne spada v veliko trojico davkov. Mednje uvrščajo dohodnino, davke na potrošnjo ter prispevke za socialno varnost. Po pomenu je na četrtem mestu. Kljub relativno skromnemu pomenu pa se je delež tega davka – merjen v % bruto domačega proizvoda (BDP) ali kot % vseh davčnih prihodkov – v preteklih dvajsetih letih povečeval (Stanovnik, 2002, str. 146).

Od leta 1994 pa do leta 2002 je pravila obdavčevanja in plačevanja neposrednega davka, ki ga od dobička (poslovnega izida) plačujejo pravne

osebe, v Sloveniji urejal Zakon o davku od dobička (ZDDPO). Začetek uporabe zakona je sovpadal z začetkom uporabe Slovenskih računovodskih standardov v letu 1993 ter Zakona o gospodarskih družbah (ZGD). Takratnemu sistemu obdavčitve je sledil Zakon o davčnem postopku (ZDavP-1). Konec marca leta 2004 pa je Republika Slovenija sprejela nov Zakon o davku od dohodkov pravnih oseb (ZDDPO-) (Jerman, 2004, str. 150).

1.2.2 ZAVEZANCI IN NEZAVEZANCI

- Zavezanci za davek od dohodka so pravne osebe, ki ustvarjajo dobiček doma in v tujini, in tuje pravne osebe, ki ustvarjajo dobiček v Sloveniji. Opredelitev zavezancev za davek je širša in podrobnejša kot v prejšnjem zakonu, in sicer so med zavezanci, ki so pravne osebe domačega in tujega prava, tudi združenja oseb po tujem pravu, ki je brez pravne osebnosti in ni zavezanec po zakonu, ki ureja dohodnino. To so na primer partnerstva, ki v tujini praviloma nimajo statusa pravne osebe, pri nas pa imajo osebne družbe status pravnih oseb.
- Nezavezanci za davek od dohodka so Republika Slovenija, samoupravne lokalne skupnosti in Banka Slovenije (ZDDPO-1, 2004, čl. 3).

1.2.3 REZIDENTI IN NEREZIDENTI

Pri obdavčevanju z davkom od dohodka pravnih oseb je bistvenega pomena kdo in kdaj je rezident oziroma nerezident. Zato je pomembno poznati kriterije za določitev rezidentstva.

Kriteriji za določitev rezidentstva so (ZDDPO-1, 2004, čl. 5):

- kraj, kjer je sedež pravne osebe,
- kraj, kjer se izvaja dejansko upravljanje pravne osebe (dnevno vodenje poslov),
- kraj, kjer se izvaja strateško upravljanje in kontrolna funkcija pravne osebe (upravljanje na najvišjem nivoju-uprava).

Uporaba različnih kriterijev za določanje rezidenstva omogoča obstoj dvojnega rezidentstva ter s tem pojav dvojnega obdavčevanja in pa tudi možnosti navidezne selitve sedeža pravne osebe v davčno ugodnejše države. Dvojno rezidentstvo opravljajo sporazumi za izogibanje dvojnega obdavčevanja s tem, da določijo, kateri kriterij se uporabi pri določanju

države rezidentstva. V večini dvostranskih sporazumov prevladuje kriterij: kraj dejanskega upravljanja (Horvat, Guzina, Mlakar, 2004, str. 16).

Zavezanec je po ZDDPO-1 (ZDDPO-1, 2004, čl. 5) kot rezident opredeljen širše kot doslej, ne le na podlagi sedeža v Sloveniji, temveč tudi na podlagi dejanskega upravljanja v Sloveniji in prav ta kriterij povzroča širitev kroga davčnih zavezancev.

Zavezanec je nerezident, če ne izpolnjuje vsaj enega od pogojev in v Sloveniji nima:

- registriranega sedeža,
- niti kraja dejanske uprave,
- v RS pa dosega dohodke z opravljanjem aktivnosti oziroma poslovne enote,
- v RS ima druge dohodke, za katere ZDDPO-1 določa, da imajo svoj vir v RS.

Od vseh dohodkov, doseženih v državi vira (Sloveniji), je dolžan plačati davek od dohodkov. Tuje pravne osebe so bile po prejšnjem zakonu deležne ugodne davčne obravnave, saj so bile obdavčene le od dobička stalne poslovne enote in obdavčitve transfera dividend s tujino, niso pa bili obdavčeni drugi davčni viri (dohodki) v Sloveniji, ki so po novem predmet obdavčitve v Sloveniji (Horvat, Guzina, Mlakar, 2004, str. 24). To so (ZDDPO-1, 2004, čl. 8):

- dohodki od nepremičnega premoženja in pravic na nepremičninskem premoženju, ki se nahaja v RS, ter odhodki od osvojitve,
- dohodki iz kmetijske in gozdarske dejavnosti, ki se opravlja na zemljiščih, ki se nahajajo na območju RS, ter odhodki od osvojitve teh zemljišč,
- dohodki od izkoriščanja ali pravice do izkoriščanja naravnih bogastev v RS,
- dohodki od vrednostnih papirjev in deležev slovenskih gospodarskih družb, samoupravnih lokalnih skupnosti in Banke Slovenije ter dohodki od odsvojitve le-teh,
- dohodki nerezidenta, ki jih dosega z aktivnostmi v poslovni enoti v RS oziroma preko nje,
- dividende, ki jih plača (so zaračunane) rezidentu RS,
- obresti, ki jih izplača rezident RS ali nerezident prek poslovne enote v RS (so mu zaračunane),
- dohodki od odsvojitve premičnega premoženja, ki se nahaja v RS,

- dohodki od odsvojitve premičnin, ki so del poslovnega premoženja poslovne enote nerezidenta v RS, in dohodki od odsvojitve poslovne enote,
- dohodki od storitev nastopajočih izvajalcev ali športnikov v RS, ki pripadajo drugi osebi,
- dohodki od uporabe ali pravice uporabe premoženjskih pravic in drugih plačil, ki jih izplača rezident ali nerezident prek poslovne enote v RS (so mu bile zaračunane),
- vsak drug dohodek, pridobljen v RS.

Davčna obveznost rezidentov v RS je neomejena, obdavčeni so po načelu svetovnega dohodka, kar pomeni, da se z obdavčitvijo poseže tudi na ozemlje drugih držav. Tako rezidenti davek plačujejo od vseh dohodkov (ZDDPO-1, 2004, čl. 4), ki imajo svoj vir v Republiki Sloveniji in zunaj Republike Slovenije (na primer dohodki iz dividend, obresti, plačila za posamezne premoženjske pravice, kapitalski dobički, itd.). odprava dvojnega obdavčevanja za tuje dohodke bo zagotovljena z odbitkom plačanega tujega davka na te dohodke, v skladu s pogoji in omejitvami.

Davčna obveznost nerezidentov je v RS omejena, obdavčeni so po načelu lokalnega dohodka, kar pomeni, da so obdavčeni po mestu, kjer je dohodek dosežen. Tako nerezidenti davek plačujejo od vseh dohodkov, ki imajo vir v Republiki Sloveniji v skladu z 8. členom zakona. Dohodki, ki imajo vir v RS, so (ZDDPO-1, 2004, čl. 4):

- dohodki, ki jih nerezident dosega z opravljanjem aktivnosti v poslovni enoti oziroma prek poslovne enote, ki se nahaja v Sloveniji. Ti se obdavčijo na neto osnovi, to pomeni, da se ugotavlja dobiček kot razlika prihodkov in odhodkov,
- drugi dohodki, za katere ZDDPO-1 določa, da imajo svoj vir v RS. V tem primeru se obdavči vsak posamezni dohodek na bruto osnovi, to pomeni, da bodo posamezni dohodki, ki bodo obdavčeni v skladu z zakonom, obdavčeni brez priznavanja stroškov. Obdavčitev glede na vir dohodkov ni pomembna samo za nerezidente, temveč tudi za rezidente, saj bo v okviru novega zakona, ki določa jasnejša pravila za preprečevanje dvojnega obdavčevanja, lahko uveljavljal odbitek davka, ki ga bo v tujini plačal od dohodkov z virom v tujini (dividende, obresti,...).

1.2.4 DAVČNO OBDOBJE

V prvem odstavku 10. člena ZDDPO-1 (2004) zakon določa, da so z davkom od dohodkov obdavčeni dohodki zavezanca, ki jih je ustvaril v davčnem obdobju, ki je enako koledarskemu. Prvi odstavek sicer kaže na to, da je davčno leto enako koledarskemu letu, vendar je zakon vnesel določbo, po kateri lahko davčni zavezanec izbere, ali bo njegovo davčno obdobje koledarsko ali poslovno leto.

Davčni zavezanec se bi torej po lastni izbiri odločil, kdaj bo njegovo poslovno leto začelo teči, pri tem pa mora upoštevati omejitve, ki jih določa zakon. Davčno obdobje ne sme presegati dolžine dvanajstih mesecev, kar pomeni, da je dolžina davčnega obdobja lahko:

- največ 12 mesecev,
- manj kot 12 mesecev (pri spremembi davčnega obdobja).

Zakon tudi določa, da mora davčni zavezanec, ki odstopa od ureditve iz prvega odstavka 10. člena ZDDPO-1 (2004), o izbiri davčnega obdobja prej obvestiti pristojni davčni organ. Izbranega davčnega obdobja pa ne sme spremeniti sedem let. Obdobje sedem let je določeno zaradi znižanja stroškov vodenja evidenc in zato, da bodo davčni zavezanci premislili o smiselnosti in racionalnosti drugačne določitve davčnega obdobja.

1.2.5 DAVČNA STOPNJA

Splošna davčna stopnja je ostala nespremenjena, torej 25 %, pri čemer novi zakon določa novo davčno stopnjo 0 %. Ta je predpisana za (ZDDPO-1, 2004, čl. 54):

- investicijske sklade, ki so ustanovljeni po zakonu, ki ureja investicijske sklade in družbe za upravljanje, če do 30. novembra razdelijo najmanj 90 % poslovnega dobička prejšnjega davčnega obdobja,
- pokojninske sklade, ki so ustanovljeni po zakonu, ki ureja pokojninsko in invalidsko zavarovanje,
- zavarovalnice, ki lahko izvajajo pokojninski načrt v skladu z zakonom, ki ureja pokojninsko in invalidsko zavarovanje, če sestavijo ločen davčni obračun samo za ta pokojninski načrt.

1.2.6 DAVČNE OPROSTITVE

Pri določanju zavezancev, ki so oproščeni plačila davka, zakon sledi cilju, da se vzpostavi davčni sistem, ki bo nevtralen z vidika konkurenčnosti. V skladu s tem so davka oproščeni le subjekti, ki so ustanovljeni za opravljanje nepridobitne dejavnosti po posebnem zakonu, če v skladu z namenom takega zakona tudi delujejo (ZDDPO-1, 2004, čl. 9).

Razmejitev med pridobitno in nepridobitno dejavnostjo ni opredeljena, kar pomeni, da bo moral vsak zavezanec sam poskrbeti, da bo pravilno opredelil pridobitno in nepridobitno dejavnost. Tako bo iz podatkov ugotovil davčno osnovo, ki bo sestavljena iz prihodkov od pridobitne dejavnosti in zmanjšana za odhodke, ki so vezani na pridobitno dejavnost. Pripadajoče odhodke bo zavezanec lahko ugotavljal v deležu ali v celotnem znesku, ki se navezuje na opravljanje dejavnosti (Horvat, Guzina, Mlakar, 2004, str. 28).

Med davčne zavezance, ki so oproščeni plačila davka, so vključeni le zavezanci, kot so zavod, društvo, ustanova, verska skupnost, politična stranka, zbornica, reprezentativni sindikat, pod pogojem, da imajo v vsem davčnem obdobju akte, predvsem temeljni akt in tudi finančno materialno poslovanje, usklajene z določbami zakona, ki se uporablja za njihovo ustanavljanje oziroma delovanje. To je, če:

- uporabljajo presežke prihodkov nad odhodki,
- zmanjšujejo ustanovno premoženje,
- izplačujejo plače,
- nagrajujejo člane uprave in izkazujejo stroške poslovanja,
- nalagajo prosta sredstva,
- ravnaajo z ostankom premoženja po prenehanju v skladu z zakonom.

Sedaj veljavni zakon o davku od dobička pravnih oseb iz obdavčitve ne izvzema invalidskih podjetij.

1.2.7 DAVČNA OSNOVA

Davčna osnova je dobiček, ki je določen na podlagi razlike med ustvarjenimi prihodki in odhodki, pri čemer se v osnovi za priznavanje prihodkov in odhodkov v davčnem obračunu še vedno priznavajo prihodki in odhodki, ugotovljeni v izkazu poslovnega izida oziroma letnem poročilu za poslovne namene. Pri tem se prihodki in odhodki ZDDPO- priznajo glede na čas

nastanka (ZDDPO-1, 2004, čl. 11), vendar pa se po zakonu o obdavčitvi dobička tako ugotovljeni prihodki in odhodki v nekaterih primerih povečujejo oziroma zmanjšujejo.

2 DAVČNA UTAJA

2.1 OPREDELITEV DAVČNE UTAJE

Slovar slovenskega knjižnega jezika utajo davkov definira kot neustrezno posredovanje podatkov, po katerih bi se odmerila prava višina (Slovar Slovenskega knjižnega jezika, 1991, str. 327).

Izraza davčna utaja in davčna zatajitev sodita na področje nezakonitega izmikanja plačilu davka. Natančna in smiselna primerjava pomenov pokaže, da razlike med pojmom ni. Utaja in zatajitev sta v resnici sopomenki. V pravu se uporabljata oba izraza: v zvezi z davčnimi prekrški se govori o utajevanju davkov, izraz davčna zatajitev pa se uporablja v kazenskem pravu.

Ekonomisti izraza davčna zatajitev skorajda ne poznajo in tudi za kaznivo dejanje uporabljajo največkrat kar izraz davčna utaja, kar glede na strokovno izrazje ni v skladu s Kazenskim zakonikom. Kaj je pravilno, je težko reči. Pravzaprav bi tudi za kaznivo dejanje lahko uporabili izraz davčna utaja (Selinšek, 2003, str.79).

Izraz »izmikanje plačilu davka« obsega najrazličnejša dejanja davčnega zavezanca, s katerim ta zmanjša ali celo odpravi svojo davčno obveznost, pri čemer ne krši zakona. Spekter teh dejanj je pravzaprav neizčrpen, saj lahko davčni zavezanec že s povsem osebno odločitvijo spremeni svojo davčno zavezo.

Davčno utajevanje je težko natančno opredeliti. Gre za izmikanje plačilu davka, ki je v nasprotju z zakonom.

Z davčnim utajevanjem označujemo pojav, ki izvira predvsem iz znanega konflikta med davkoplačevalci in državo oziroma njenimi organi, zadolženimi za pobiranje davkov. V vseh državah po svetu ugotavljajo, da je del proračunskega prihodka prikrit javnim oblastem. Davčno utajevanje je za vsako državo nevhvaležno.

Različni avtorji različno opredeljujejo pojem davčna utaja:

- *Wrede*; opredeljuje davčno utajo kot dejanje, ki ga davčni zavezanec stori zato, da bi zmanjšal svojo davčno obvezo. V tem trenutku z verjetnostjo pričakuje, da bi moral plačati davek, če tega dejanja ne bi storil. Hkrati pa z verjetnostjo pričakuje tudi kazen za storjeno dejanje.
- *Kottka*; davčno utajo opredeljuje kot kaznivo obliko odpora do davkov, ki pogosto ostaja dlje časa neodkrita.
- *Paufler*; loči subjektivno in objektivno stanje davčne utaje.

- **Objektivno stanje** obstaja v zunanjem prepoznavnem, ciljno usmerjenem vedenju davčnega zavezanca. Glede na to, ali resnično obstaja nesprejemljivo dejanje ali smo ga opustili, govorimo o aktivnem ali opustitvenem dejanju. Aktivno dejanje nastaja na podlagi napačnih podatkov, ki jih davčni zavezanec prikaže v davčnem obračunu. Opustitveno dejanje pa stori tisti, ki pusti davčni organ kljub obveznosti, v nevednosti o pomembnih davčnih dejstvih.

- Davčna utaja na osnovi **subjektivnega dejanja** ne kaže le zunanje slike, temveč tudi notranjo naravnost storilca. Pri davčni utaji zavezanec ravna namenoma in hote. Ve ali bi moral vedeti, da davčna obveznost obstaja in je kljub temu ne poravna.

- *Sauer*; opredeljuje davčno utajo kot zmanjševanje davčne obveznosti ali neopravičeno pridobitev oziroma uveljavitev davčne olajšave zase ali za drugega.

Pri davčni utaji je odločilnega pomena oddaja davčne napovedi. Če so izračuni ali preračuni napačni, nepopolni, niso razvidni oziroma niso zajeti v davčni napovedi, oddana davčna napoved ni pravilna oziroma je nepopolna. Če pa davki niso izračunani v popolni višini, ali so nepravočasno ugotovljeni ali plačani, so utajeni.

Davčna utaja je kazniva oblika odpora do davkov, ki pogosto ostaja dlje časa neodkrita. Opredeljujemo jo lahko kot dejanje, ki ga davčni zavezanec stori zato, da bi zmanjšal svojo davčno obvezo.

Malce drugačna definicija davčne utaje le to, opredeljuje kot skupek naporov posameznikov, podjetij, skladov in drugih oseb za doseganje utaje davkov s kršenjem zakonov. Davčni zavezanci pri tem premišljeno uporabljajo napačne predstavitve ter prikrivajo pravilne podatke z namenom znižanja davčne obveznosti.

V 254. členu Kazenskega zakonika – Zatajitev finančnih obveznosti je zapisano:

- kdor se z namenom, da bi se sam ali kdo drug **popolnoma ali deloma izognil plačilu** davkov, prispevkov ali drugih predpisanih obveznosti fizičnih ali pravnih oseb, lažna podatke o zakonito pridobljenih dohodkih, stroških, predmetih ali drugih okoliščinah, ki vplivajo na ugotovitev davkov in drugih predpisanih obveznosti, ali na drug način preslepi davčni organ, pa obveznosti, ki se jim je izogibal, pomenijo **večjo premoženjsko korist**, se kaznuje z zaporom do treh let. **Kaznivo dejanje se kaže kot storitev.**
- Enako se kaznuje, kdor z namenom iz zgoraj navedenega **ne prijavi** zakonito pridobljenega dohodka ali drugih okoliščin, ki vplivajo na ugotovitev davkov, prispevkov ali drugih predpisanih obveznosti fizičnih ali pravnih oseb, kadar je prijava obvezna, pa obveznosti, katerih se je nameraval izogniti, pomenijo **večjo premoženjsko korist**. **Kaznivo dejanje se kaže kot opustitev.**
- Če je bila s temi dejanji **dosežena velika premoženjska korist in je storilcu šlo za to, da doseže takšno premoženjsko korist**, se kaznuje z zaporom do osmih let.

Storilec tega kaznivega dejanja je lahko vsakdo. Predvsem je to fizična oseba kot davčni zavezanec, odgovorna oseba pri pravnih osebi, ki je zanjo zavezana dajati podatke v zvezi z odmero davkov in drugih obveznosti, ter vsaka oseba, ki omenjenima vrstama davčnih zavezancev pomaga v obliki storitve. Z to kaznivo dejanje je lahko odgovorna tudi pravna oseba. To kaznivo dejanje se lahko stori le z direktnim naklepom, storilec ima namreč poseben namen, da bi se s svojim ravnanjem popolnoma ali deloma izognil plačilu dohodnine, davkov v ali drugih obveznosti.

V Zakonu o odgovornosti pravnih oseb za kazniva dejanja ZOPOKD-UPB1 (Uradni list l. 1998/2004) je določeno, za katero kaznivo dejanje je lahko odgovorna pravna oseba in kakšna kazen oziroma druga kazenska sankcija se ji lahko izreče.

2.2 VRSTE DAVČNIH UTAJ

Davčne utaje lahko razdelimo glede na različne karakteristike (Čokelc, 2002, str. 8) :

- **Glede na storilca davčne utaje:**
 - fizična oseba
 - pravna oseba.

- **Glede na vzrok davčne utaje:**
 - iz malomarnosti,
 - pravno nedoločno opredeljene davčne obveznosti,
 - naklepno.

- **Glede na vrsto davka:**
 - davek na dodano vrednost, davek od dohodka pravnih oseb, dohodnina,
 - prispevki za socialno varnost,
 - takse,
 - carine.

- **Glede na kazensko odgovornost:**
 - prekršek,
 - kaznivo dejanje.

- **Glede na potek:**
 - faza priprave,
 - faza poizkusa,
 - faza izvrševanja,
 - faza dokončanja.

- **Glede na razkritje:**
 - sum davčne utaje, ki jo je odkril davčni organ,
 - davčna utaja, katera je popolna šele takrat, ko jo prepozna sodišče,
 - davčne utaje, ki ostanejo neodkrita.

2.2.1 DAVČNE UTAJE GLEDE NA VZROK

Davčna utaja na podlagi **pravno nedoločno opredeljene davčne obveznosti** nastane tudi, ko je pravno nedoločno opredeljena davčna osnova. Do tega pride zaradi nedorečenega stališča davčnega organa oziroma Ministrstva za finance o davčni obveznosti, ki ni bila uradno objavljena in jo davčni zavezanec zato kljub skrbi ne pozna (Čokelc, 2002, str. 9).

Naklepna davčna utaja nastane, kadar davčni zavezanec ve ali bi moral vedeti, da davčna obveznost obstaja in je kljub temu ne poravna. Pri tem obstaja naklep za pridobitev protipravne premoženjske koristi. Dosežena je večja premoženjska korist.

Davčna utaja iz **malomarnosti** nastane, kadar davčni zavezanec ve ali bi moral vedeti, da obstaja davčna obveznost, saj je ta nedvoumno opredeljena z zakonom oziroma z objavo pojasnila. Za davčnega zavezanca obstaja informacijska obveza, da pozna davčne obveznosti.

2.2.2 DAVČNE UTAJE GLEDE NA POTEK

Davčne utaje lahko razdelimo na posamezne faze, ki imajo različne kazenske posledice in sicer (Čokelc, 2002 str. 10):

- **faza priprave davčne utaje**; ta faza še ni kaznivo dejanje. K pripravam na davčno utajo lahko uvrstimo naslednja dejanja:

- izdajanje nepravilnih poslovnih listin,
- napačno knjiženje poslovnih dogodkov
- sestava napačnih računovodskih in davčnih izkazov (zavestne napake pri knjiženju).

V teh primerih še ne gre za poizkus davčne utaje, saj neposrednega dejanja še ni bilo.

- **faza poizkusa davčne utaje** se kaznuje po 22. členu Kazenskega zakonika Republike Slovenije. K poizkusom uvrščamo naslednje dejanje: Davčni zavezanec je davčnemu organu oddal napačno izpolnjeno davčno napoved (davčni organ je še ni prejel). Za tovrstno utajo niso predvidene tako stroge kazni, kot za že izvršeno davčno utajo. Davčni zavezanec lahko v tej fazi še prepreči poizkus davčne utaje. V praksi so poizkusi

izredno redki. Težko dokazujemo, da je bilo ravnanje storilca dejansko usmerjeno na ogrožanje varovane dobrine.

- **faza uresničitve davčne utaje** zajema njeno izvrševanje in dokončanje. Izvršena davčna utaja se kaznuje v skladu z zakonskimi predpisi, vendar se lahko s samoprijavo kaznovanosti še prepreči, če se storilec prijavi pred davnim inšpiciranjem. Zaključena utaja je dokončno izvršena davčna utaja.

V prvi fazi je davčna utaja še nekaznovana, saj gre samo za kakšno nepravilno knjiženje v računovodstvu, medtem ko se v drugi fazi davčna utaja lahko kaznuje, vendar davčni zavezanec v tej fazi še lahko prepreči davčno utajo. V zadnji fazi pride do uresničitve davčne utaje, pri čemer se davčna utaja ne kaznuje, če se storilec prijavi pred uvedbo davčnega inšpekcijskega nadzora.

2.3 SPLOŠNE METODE DAVČNIH UTAJ

Znani sta dve splošni metodi davčnih utaj (Čokelc, 2005, str. 11):

- davčni utajevalec **prikrije dejansko stanje**,
- davčni utajevalec **knjiži izmišljene poslovne dogodke (stanja)**.

Z odločitvijo za eno izmed omenjenih možnosti določimo tudi svojo metodo prevar in poneverb, in sicer:

- metodo po **stopnji priprave na davčno utajo** ali
- metodo **systemske napake** (tehniko knjiženja) ali **nedovoljenih knjiženj**; davčni utajevalec uporablja pomožna in prikrivajoča sredstva poneverb. Pomožna sredstva poneverb so vidna od nastajanja preko evidentiranja in dokumentiranja, do knjiženja poslovnih dogodkov. Delimo jih na:

- **pravne poneverbe**,
- **knjigovodske poneverbe**

2.3.1 PRAVNE PONEVERBE

Poslovni dogodek se izvaja v okviru pravic, ki povzročajo donos (prihodke) in obveznosti. Posledica teh je poraba (odhodki). Najpogostejše pravne poneverbe so **navidezni posli** (Turk, 2003, str. 130).

Pri navideznih poslih se dejanska vsebina poslov razlikuje od njene oblike. Gre za sklepanje navideznih pogodb, ki naj bi davčni organ odvrnile od preverjanja dejanskega stanja. Navidezna oziroma simulirana pogodba je dvostranski pravni posel, sklenjen ustno ali pisno. Je pogodbeni dogovor za neupravičeno znižanje davčne osnove oziroma za neupravičeno pridobitev ali izrabo davčnih olajšav.

Navidezne pogodbe so na primer pogodbe o sklenitvi delovnega razmerja, pogodbe o nakupu, posojilne pogodbe, poročstva in druge. Ob glavni pogodbeni obveznosti, kot so nakupna cena, plačilo odpravnine, honorar za svetovanje, so lahko zapisane še druge izmišljene obveznosti. Te je treba ob prekinitvi pogodbe plačati kot pogodbeno kazen, premije za odlog plačila ali odškodnine. Navidezne pogodbe, s katerimi se davčni zavezanec obveže za plačilo storitve, kljub temu da je **ne bo prejel** ali pa bo neenakovredna plačilu, povzročajo:

- **premik dobička iz ene pravne osebe v drugo**, da bi se zmanjšal davek od dohodka pravnih oseb in dohodnine;
- **prikritje zasebnega izdatka**
- **prikritje izplačila dobička zaradi zmanjšanja davka od dohodka pravnih oseb in dohodnine.**

Z navideznim poslovanjem želi davčni zavezanec davčnemu organu prikazati stanje, ki se razlikuje od dejanskega. Primer navideznega poslovanja je navedba sedeža podjetja ali kraja opravljanja gospodarske dejavnosti na manj razvitem območju zaradi pridobitve davčnih olajšav. Pri osebnih obdavčitvah se z navideznim prebivališčem v tuji državi z nižjo dohodninsko stopnjo izognemo popolnemu plačilu dohodnine v državi vira (davčne oaze).

2.3.2 KNJIGOVODSKE PONEVERBE

Knjigovodske poneverbe sodijo, v nasprotju z vsebinsko napako oziroma napako dvojnega knjiženja, **k pripravljalnemu delom poneverjanja** (Turk, 2003, str. 35). Pri teh metodah davčni utajevalec:

- **ponareja listine**, tako da ustrezajo računovodskim načelom in standardom;
- zajema prihodke in odhodke časovno in stvarno **napačno**.

Med najpogostejše knjigovodske poneverbe štejemo:

- a) poneverbe knjigovodskih listin,
- b) mehanske poneverbe,
- c) napačno zajemanje poslovnih dogodkov,
- d) neknjiženje poslovnih dogodkov ter
- e) napačno knjiženje.

a) Poneverbe knjigovodskih listin

Zajema poneverbe zunanjih in notranjih knjigovodskih listin. Ker imajo zunanje knjigovodske listine večjo dokazno vrednost od notranjih, se izdajajo predvsem ponarejene zunanje listine. Ponarejene so listine, katerih vsebina je v kakršnikoli obliki preračunljivo prirejena. Mednje uvrščamo:

- **tuje listine**, ki smo jih izdelali sami,
- stare **knjigovodske** listine s spremenjenimi časovnimi podatki.

S tem se formalno doseže pravilna knjižba podatkov na podlagi napačnih knjigovodskih listin. Ponarejeni prejeti računi so najpomembnejše sredstvo povečanja odhodkov ali zmanjšanja prihodkov.

Zavestne računске napake in ponarejanje zneskov:

- z zavestnimi računskimi napakami pri seštevanju, množenju in računaniškem prenašanju podatkov.
- S ponarejanjem zneskov z zamenjevanjem števil in njihovim podaljsevanjem.

b) Mehanske poneverbe

Z mehanskim poneverjanjem listin se spreminja njihova vsebina. Sem sodijo brisanje, pisanje čez že napisano in uničevanje knjigovodske dokumentacije. Z uničevanjem dokumentacije ali z neustreznimi dokazili poskušajo davčni utajevalci doseči ocenitev davčne osnove v svojo korist.

c) Napačno zajemanje poslovnih dogodkov

- Časovno napačno zajemanje
- Stvarno napačno zajemanje (podatki o poslovnih dogodkih niso knjiženi ali pa so knjiženi na napačnih kontih in ne vplivajo na davčno osnovo).

d) Neknjiženje poslovnih dogodkov

Neknjiženje poslovnih dogodkov je najpogostejša metoda davčne utaje (prodaja brez računov). Neknjiženje lahko imenujemo tudi zunaj knjigovodsko poslovanje (vzporedna knjiženja-na črno).

e) Napačno knjiženje

Za oblikovanje vzporednih-črnih zalog se uporabljajo postopki knjiženja na konte v knjigovodstvu in zunajbilančno, ki kršijo načelo formalne pravilnosti. V primerjavi z drugimi metodami ta metoda odvrta pozornost od sledi, ki kažejo na napačne ali ponarejene poslovne dogodke. Napačno knjiženje se opravlja na kontih, ki so nedorečeni in na katerih so že knjiženi različni poslovni dogodki (prehodni konti), ali na anonimnih računih pri banki in pri drugih finančnih organizacijah.

2.4 VRSTE DAVČNIH UTAJ PRI DAVKU OD DOHODKA PRAVNIH OSEB

K davku od dohodka pravnih oseb sodijo splošne in druge poneverbe pri prihodkih, stroških, odhodkih, sredstvih in virih sredstev za zmanjšanje davčne osnove.

2.4.1 DAVČNE UTAJE PRI PRIHODKIH

Med metode zmanjševanja prihodkov sodijo:

- a) neprijava dejavnosti,
- b) odjava poslovanja,
- c) ponarejanje listin za uveljavljanje davčne olajšave,
- d) nezajemanje prihodkov in
- e) poslovanje brez računov (Čokelc, 2001, str.6).

a) Neprijava dejavnosti

Davčni zavezanec prepreči knjiženje prihodkov, če ne prijavi poslovanja. S tem onemogoči obdavčevanje že od samega začetka poslovanja. Po zakonu so pravne in fizične osebe dolžne prijaviti svojo dejavnost, da jih davčni organi lahko nadzirajo. Odkrivanje neprijavljenih podjetij in neprijavljenih oseb v svobodnih poklicih postaja s povečevanjem poslovnih dejavnosti vedno težje. Metoda je omejena le na določene dejavnosti in poklice, ki imajo možnost pogostega spreminjanja sedeža. Davčna utaja z neprijava dejavnosti ne vpliva samo na davek od dohodka pravnih oseb, ampak tudi na dohodnino, prispevke za socialno varnost, davek na dodano vrednost in druge dajatve.

b) Odjava dejavnosti

Poslovanje odjavimo, vendar ga nadaljujemo. Poslovnih dogodkov ne knjižimo in davkov ne plačujemo.

c) Ponarejanje listin za uveljavljanje davčne olajšave

Davčni predpisi natančno opredeljujejo davčne olajšave in pogoje za njihovo izrabo. S ponarejanjem knjigovodskih listin prilagaja davčni utajevalec dejstva zakonskim zahtevam. Za to uporabi navidezne pogodbe, ponarejene listine, napačna knjiženja in drugo. Čim več dokazil zahteva zakonodajalec pri izrabi davčnih olajšav, tem večja je možnost, da bo ponarejena listina odkrita. Zato se ta metoda v primerjavi z drugimi uporablja redko.

d) Nezajemanje prihodkov

Davčni utajevalec prihodkov ne zajema:

- če niso knjiženi,
- če so knjiženi, vendar se pri določitvi davčne osnove ne upoštevajo, ali
- če se davčne olajšave upoštevajo na podlagi izmišljenih predpostavk.

e) Poslovanje brez računov

Namen poslovanja brez računov ali poslovanja na črno je prikriti prihodke. Poslovanje na črno ločimo glede na :

- delež od prometa, za katerega niso izdani računi in ki ni evidentiran. Ločimo nefakturiranje in delno fakturiranje,

- izdajanje računov pod navideznimi pogoji (črnimi pogoji).

Glede na knjigovodsko obravnavanje ločimo:

- poslovanje na črno, ko samo eden od poslovnih partnerjev ne opravi knjiženja (kupec ali dobavitelj), in
- poslovanje na črno, ko noben poslovni partner ne knjiži podatkov o poslovnih dogodkih (ne kupec ne dobavitelj).

Če noben od zgoraj omenjenih poslovnih partnerjev ne knjiži podatkov o poslovnih dogodkih, prepreči s tem sledi za odkrivanje davčnih utaj. Zaradi enostavnosti se ta metoda najpogosteje uporablja. Večina kršiteljev knjiži prihodke od poslovanja na črno zunajbilančno ali bilančno na anonimni konto, ki ni povezan z glavno knjigo.

Na črno se lahko posluje na podlagi menjave dobrin ali storitev, v primeru plačil pa gotovinsko ali s čeki. Tveganje za odkritje je veliko pri čekih, saj dolžnika ni mogoče dokazati. Zato se njihovo vnovčevanje knjiži zunajbilančno. Pri tem se lahko izrabijo naslednje možnosti:

- poštni promet,
- anonimni bančni račun, ki se glasi na lastno ali tuje ime, ali
- redni poslovni račun utajevalca pri banki.

Obstaja pet možnosti poslovanja brez računov:

- e.1) neizdajanje računov
- e.2) delno izdajanje računov
- e.3) oblikovanje navideznih pogojev
- e.4) poslovanje z računi
- e.5) izknjiženje prihodkov
- e.6) premik prihodkov in
- e.7) nevtralna odprava skritih rezerv

e.1) Neizdajanje računov

Pri tej metodi podatki o poslovnih dogodkih niso knjiženi v poslovne knjige. Poslovni proces ni mogoč brez nabave prvin zanj. Te se nabavljajo brez računa in evidenc. Metoda je primerna pri dejavnostih z gotovinsko prodajo, ki jo kupci izrabijo za poslovanje na črno. Takšna podjetja ne vodijo analitične evidence dobaviteljev; tako kupec ne more inšpicirati nabave blaga.

Kupci plačujejo nabavljeno blago s črnim denarjem in oblikujejo črne zaloge. S tem onemogočajo odkritje davčne utaje.

e.2) Delno izdajanje računov

Za to metodo je značilno, da je del nabave ali storitev knjižen v skladu s predpisi, del pa ne. Del, za katerega račun ni izdan, je neknjižena pretirana cena, ki se doseže s preračunljivo prilagoditvijo cene ali količin.

- *ZNIŽEVANJE CEN*

Obstajata dve ceni: nižja – na računu in višja – dejanska. Razlika je predmet poslovanja, za katerega ne izdamo računa (pretirana cena). Prodajalec izkazuje v knjigah terjatve po nižjih vrednostih, kupec pa izkazuje obveznost po višjih vrednostih. Za spremljanje razlike v ceni se uporabljajo dvojni računi in spremljevalne listine (dobavnice). Zaradi možnosti primerjanja cen se spremeni ime blaga, listina o kakovosti blaga (staro blago ali odpad) ali pa se uporabljajo stari ceniki. Ta metoda se pogosto uporablja pri prodaji nepremičnin. Za prikrievanje prevar se podpisujejo navidezne pogodbe. Znesek kupnine, za katerega ni izdan račun, se plača v gotovini ali se nakaže na anonimni račun.

- *ZMANJŠEVANJE KOLIČIN*

Znesek na računu se lahko zmanjša na podlagi količin oziroma obsega dela. Prodajalec želi z delnim računom zmanjšati prihodke, kupcu pa omogoči oblikovati črno stanje (zalog, denarnih sredstev).

V primerjavi z neizdajanjem računov je delno zaračunavanje manj opazno, ker se prevzem in izdaja blaga v knjigah izkazuje, pa četudi samo delno.

e.3) Oblikovanje navideznih pogojev (črnih pogojev)

Pri tej metodi se navidezno oblikujejo še drugi prodajni pogoji (ob ceni in količini). Mednje uvrščamo prikriti količinski rabat in popust. Ta metoda omogoča prilastitev neknjiženih zneskov ali kopičenje neknjiženih zalog.

- *PRIKRITI KOLIČINSKI RABAT*

Prodajalec knjiži količinski rabat, kupec pa ne. Prodajalec izplača kupcu rabat v gotovini (na črno), na anonimni račun ali pa mu za znesek odobrenega količinskega popusta izroči blago. Kupec namesto zmanjšanja obveznosti do dobavitelja prejme denarna sredstva ali prevzame blago in oblikuje črne

zaloge. Davčno utajo lahko odkrijemo samo s primerjavo prometa med kupcem in prodajalcem, saldo na dan sestavitve bilance stanja pa je usklajen.

- **PRIKRITI POPUST**

V nasprotju s količinskim rabatom, popust ni značilen za določeno panogo, ampak je vezan na čas poravnave obveznosti. Lahko je časovni popust (skonto), popust zaradi zaupanja (bonusi) ali poseben popust (opravnine ali povračila).

e.4) Poslovanje z računi

V nasprotju s poslovanjem brez računov oziroma poslovanjem na črno so pri poslovanju z računi podatki o njih evidentirani v poslovnih knjigah. Pri tej metodi prihodke in odhodke časovno neustrezno zajemajo, tako da se pred ali med ugotavljanjem davčne osnove zmanjšajo prihodki z izknjiženjem ali s premikom na področje, za katero ne velja davčna obveznost.

e.5) Izknjiženje prihodkov

Izknjiženje že knjiženih prihodkov opravimo s storno knjiženjem ali z vsebinsko (sistemsko) napako. Pojavne oblike so:

Storno knjiženje. Za prilastitev že knjiženih prihodkov se izdajajo listine za utemeljitev storno knjiženj prihodkov. Ponarejena kupčeva reklamacija je osnova za zmanjšanje prihodkov in vrnitev blaga, ki ga zaradi reklamacije odpišemo.

Vsebinska (sistemska) napaka. Pri tej metodi, s katero se zmanjšujejo prihodki, se podatki o poslovnih dogodkih knjižijo tako, da ne vplivajo na poslovni izid. To se doseže z napačno zaključno knjižbo (namesto na konte uspeha knjižimo na konte stanja), ki ne vpliva na poslovni izid, ampak le na bilančno vsoto.

e.6) Premik prihodkov

Premik prihodkov opravimo z namenom, da bi jih zmanjšali. Premik opravimo na zasebno področje ali na tretje osebe. Špekulacija se opravi na podlagi ponarejanja listin (pogodb o nakupu).

e.7) Nevtralna odprava skritih rezerv

Cilj metode je odprava skritih rezerv, ki so nastale s premajhnim ovrednotenjem sredstev ali prevelikim ovrednotenjem dolgov, ne da bi se povečala davčna osnova. Razlikujemo:

- **odpravo skritih rezerv pred odtujitvijo oziroma prodajo**, pri čemer se s simuliranim pripisom (sistemska napako) knjigovodska vrednost premalo ovrednotenega sredstva poveča na prodajno vrednost, ter
- **odpravo skritih rezerv po odtujitvi oziroma prodaji**, pri čemer se s simuliranim pripisom (sistemska napako) poveča popravek vrednosti osnovnega sredstva.

V obeh primerih je davčni utajevalec prilagodil protiknjižbo tako, da ne vpliva na davčno osnovo.

2.4.2 DAVČNE UTAJE PRI ODHODKIH

Davčna utaja s povečanjem odhodkov obsega metode, ki povečujejo odhodke in zmanjšujejo davčno osnovo. Najpogosteje temeljijo na izmišljenih odhodkih ali odhodkih, ki jih kljub omejitvi z davčnimi predpisi vključujejo med odhodke (Čokelec, 2002, str. 10).

Med najpogostejše davčne utaje pri odhodkih sodijo:

- a) stroški dela,
- b) drugi stroški dela,
- c) potni stroški in stroški reprezentance,
- d) vzdrževanje,
- e) stroški reklam in svetovanj,
- f) pravica do uporabe,
- g) stroški materiala,
- h) amortizacija,
- g) izredni odpis, ter
- i) izmišljena izguba.

a) Stroški dela

Običajno so zajeti navidezni zaposleni, ki v podjetju niso več ali pa sploh niso bili zaposleni. Visoka progresivna obdavčitev je osnova, da se del zneska plač lastnikov oziroma posloводства prikrilo knjiži med stroške dela.

b) Drugi stroški dela

Gre za metodo prikrivanja s knjiženjem osebnih izdatkov. Med odhodki so knjiženi osebni izdatki za dohodnino, prispevki za zdravstveno zavarovanje in življenjsko ali škodno zavarovanje.

c) Potni stroški in stroški reprezentance

Davčna utaja temelji na:

- stroških, ki kršijo prepoved knjiženja osebnih izdatkov, in
- stroških, ki presegajo zakonsko omejeni znesek knjiženja osebnih izdatkov.

Utaja nastane z uporabo metode poneverb knjigovodskih listin. S ponarejanjem knjigovodskih listin osebne izdatke knjižijo med stroške podjetja ali pa, ne da bi ponarejali, knjižijo davčno nepriznane odhodke. Pri potnih stroških najpogosteje knjižijo stroške kilometrin in dnevnic na osnovi izmišljenih poslovnih dogodkov. Kasnejše preračunljivo prilagajanje se omejuje na povečevanje zneskov ali ponovno uporabo starih listin.

d) Vzdrževanje

Davčne utaje pri stroških vzdrževanja lahko razdelimo na:

- knjiženje stroškov kljub neustreznim podlagam in
- knjiženje stroškov kljub omejitvam.

Prva možnost obsega knjiženje zasebnih izdatkov kot stroškov vzdrževanja podjetja ali knjiženja izmišljenih stroškov vzdrževanja.

Druga možnost pomeni zavestno neupoštevanja računovodskih standardov. Gre za izkazovanje stroškov vzdrževanja namesto povečevanja nabavne vrednosti ali zmanjševanja popravka vrednosti osnovnega sredstva, kljub temu da se poveča vrednost sredstev ali podaljša doba uporabnosti.

e) Stroški reklam in svetovanj

Podkupnine, darila oziroma prispevke podjetja pogosto prikrivajo tako, da jih knjižijo med stroške za reklamo ali svetovanje. Namen napačnega knjiženja je prikrivanje izmišljenih poslovnih odhodkov (navidezne pogodbe), knjiženje celotnih stroškov, čeprav jih davčni predpisi omejujejo, ali pa knjiženje

izdatkov, ki jih davčni predpisi ne dovoljujejo. Izmišljeni stroški se dokazujejo z izmišljenimi pogodbami (davčno, pravno, podjetniško svetovanje ali svetovanje nadzornemu svetu).

f) Pravica do uporabe

Na podlagi navideznih pogodb so knjiženi stroški uporabe stvari in pravic. Plačila najemnin, zakupnin, pravic in licenčnin se nakažejo v tujino, da bi se izognili nadzoru domačega davčnega organa. Najemodajalec, zakupodajalec ali dajalec pravic in licenc je tuja navidezna družba ali hčerinsko podjetje davčnega zavezanca.

g) Stroški materiala

Med davčne utaje pri stroških materiala uvrščamo:

- g.1) izmišljene stroške materiala,
- g.2) izmišljene stroške nabave,
- g.3) neknjižen popust, ter
- g.4) nabavo materiala za osebne namene.

g.1) izmišljeni stroški materiala

Na podlagi ponarejenih listin (samoizdanih računov dobavitelja, ponovno uporabljenih dobaviteljevih starih računov, ponovne dobaviteljeve zahteve po izdaji računa) knjižijo stroške porabe materiala oziroma povečanje zalog materiala in trgovskega blaga. Na podlagi teh listin izdajo še ponarejene prejemnice in izdajnice blaga in materiala.

Ob metodi poneverb listin in metode napačnih knjižb uporabljajo še metodo napačnega računa. Izvedemo jo po prejemu ali ob izdaji računa. Posledica te metode je račun z večjim zneskom od dejanskega. Njen cilj je, da dobavitelj:

- zaračunava višje cene, kot so določene s cenikom, in/ali
- ne upošteva popustov in/ali
- dostavi več materiala in blaga, kot ga prikaže v poslovnih knjigah.

Račun se plača ločeno; dejanski znesek se nakaže dobavitelju, razlika pa na anonimni račun.

g.2) Izmišljeni stroški nabave

Izmišljeni stroški nabave, na primer za transport, zavarovanje transporta, pakiranje, embalažo, carine, opravnine in drugo, povečujejo nabavno vrednost zalog, ob njihovi porabi pa stroške oziroma odhodke. Stroške ponarejajo po metodah:

- dodatnega povečevanja vrednosti (z izmišljenimi računi) in
- napačnega računa.

Metodo napačnega računa upoštevamo v primeru, ko davčni zavezanec sam opravi nabavo, dobavitelj pa mu zanjo izda račun. Metoda je uporabna pri lastnem voznem parku. Razliko si prilasti davčni utajevalec s plačilom na anonimni račun ali s prisvojitvijo materiala in trgovskega blaga.

g.3) Neknjižen popust

Nabavna vrednost materiala in blaga se knjiži na podlagi računov. Pri tem pa ne knjižijo prejetih popustov ali zahtevanih in odobrenih reklamacij. Posledica so večji stroški materiala ali blaga. Razlika se izravna s prevzemom materiala ali blaga pri dobavitelju in z oblikovanjem črnih zalog ali nakazilom na anonimni račun.

g.4) Nabava materiala za osebne namene

Po tej metodi se osebni izdatki knjižijo kot stroški oziroma odhodki.

h) Amortizacija

Metode davčne utaje, ki vplivajo na stroške amortizacije so (Jerman, 2005, str. 124):

- h.1) izmišljen obseg amortizacije,
- h.2) amortizacija po spremenjeni členitvi sredstev in
- h.3) amortizacija pred prenosom v uporabo.

h.1) Izmišljeni obseg amortizacije

Amortizacijo lahko povečamo z obračunom amortizacije:

- nerazpoložljivih osnovnih sredstev in
- nerazpoložljivih sredstev, katerih nabavna vrednost je izkazana višje.

Metoda zajema večkratno amortizacijo istega osnovnega sredstva pri davčnem zavezancu ali pa amortizacijo istega osnovnega sredstva pri več davčnih zavezancih. Primer za to je amortizacija sredstev, danih v najem ali zakup, pri katerih se posestništvo in lastništvo razhajata.

h.2) Amortizacija po spremenjeni členitvi sredstev

S spremembo členitve osnovnih sredstev si davčni zavezanec nezakonito pridobi možnost amortizacije po višjih amortizacijskih stopnjah. O takem ponarejanju govorimo:

- če so neamortizirljiva sredstva prenesena na bilančne postavke za amortizirljiva sredstva in
- če je osebno sredstvo prikazano kot amortizirljivo sredstvo.

Napačno členitev sredstev izvedemo ob nakupu ali pozneje z napačno otvoritveno bilanco. V otvoritveni bilanci se popravek vrednosti že amortiziranih sredstev prenese na druge postavke z nižjo amortizacijsko stopnjo. Pri tem otvoritvena bilanca tekočega leta in bilanca preteklega leta nista usklajeni, zato je kršeno načelo kontinuitete.

h.3) Amortizacija pred prenosom v uporabo

Na podlagi ponarejenega datuma nabave (dejanska nabava: november; popravljena nabava: februar) se omogoči predčasna amortizacija.

i) Izredni odpis

Za izredni odpis se uporablja metoda prilagajanja dejanskih stanj. Dejansko stanje se prilagodi tako, da osnovno sredstvo ponovno ovrednotimo in omogočimo dodatno amortizacijo zaradi padajočih nabavnih cen.

j) Izmišljena izguba

Ta metoda se lahko uporablja na vseh področjih poslovanja (kjer so možni viri izgube): izguba naj bi nastala zaradi:

- nenamenskega skladiščenja, poškodovanih zalog ali zastarelosti (mode);
- pomanjkljivosti pri izbiranju in izvajanju proizvodnih postopkov, ki povzročajo izpad proizvodov (izmet);

- izbora kupcev brez preverjanja njihove bonitete (posledica je odpis terjatev) ter
- upravljanja premoženja (vrednostnic).

Izmišljeno izgubo delimo na:

- izgubo, ki nima gospodarske podlage,
- osebno izgubo in
- z davčnega vidika neustrezno izgubo.

Izmišljena izguba temelji na navideznih pogodbah. Glede na stopnjo verjetnosti izgube jo delimo ne:

- domnevno že nastalo izgubo in
- domnevno pričakovano izgubo.

2.4.3 DAVČNE UTAJE PRI SREDSTVIH

Med sredstva sodijo metode za znižanje davčne osnove na področju sredstev (Čokelc, 2002).

a) Prikrivanje na podlagi popisa

Popis je zakonsko predpisan. Je osnova za sestavitev letnih računovodskih izkazov. Ker je določen z zakonom, so se razvile metode prevar za zmanjšanje sredstev, in sicer:

- metoda napačnega ali ponarejenega popisa in
- metoda prikrivanja posledic za prihodke in odhodke.

S ponarejenim popisom poskušamo prikriti črno stanje sredstev in njihovo porabo. Popisne poneverbe so lahko posledica:

- zapisa napačnih vrednosti ali količin in
- popravkov popisnega elaborata.

Metoda temelji na ponarejanju popisnih listin, zmanjševanju količin in odstranjevanju popisnih listov ali kontnih izpisov. Z dejanskim popisnim stanjem se zagotovi pregled nad poslovanjem, s ponarejenim stanjem želimo to stanje načrtno prikriti.

b) Nenatančen popis količin

Količine materiala in blaga so zajete nepopolno, zlasti če obstaja možnost izpraznitve skladišč. Količine zmanjšata podjetje in tretja oseba.

- **Neknjiženje večjih učinkov zaradi spremenjene tehnologije.**

Posledica nove tehnologije so večji količinski učinki, ki niso izkazani (razlika glede na učinke po stari tehnologiji) in so osnova za črne zaloge.

- **Izločitev navidezno manjvrednega materiala in blaga.**

Pod predpostavko, da proizvodov in blaga zaradi poslabšanja kakovosti ali zastaranja ni mogoče prodati, se nepoškodovana in uporabna sredstva pri popisu izločijo in nato prisvojijo.

- **Izpustitev že utajenih sredstev iz popisa.**

2.4.4 DAVČNE UTAJE PRI OBVEZNOSTIH DO VIROV SREDSTEV

Zajema podatke za znižanje davčne osnove na področju obveznosti do virov sredstev (Čokelc, 2002).

a) Izmišljene rezervacije

Izmišljene rezervacije se oblikujejo brez davčnopravne podlage. Oblikovanje rezervacij se utemeljuje z navideznimi pogodbami, če jih ni mogoče oblikovati poljubno in brez ponarejenih listin. Pogoste so rezervacije:

- do tretjih oseb (rezervacije za neobstoječe obveznosti, davčni dolgovi do oseb, s katerimi ni sklenjeno delovno razmerje);
- za jamstva brez pravnih in moralnih obveznosti do tretje osebe (odpravo napak v garancijskem roku in uveljavljanje odškodnin);
- za neobstoječe možne izgube (popravke terjatev in druga splošna tveganja) in
- za neobstoječe stroške (za velika popravila).

b) Izmišljene obveznosti

Pojavljajo se tako kratkoročne kot dolgoročne izmišljene obveznosti. Služijo ponovnemu bilančnemu izkazovanju črnega premoženja. Najpogostejša protiknjižba v okviru izmišljenih odhodkov, ki nastane na podlagi navideznih pogodb (s poslovnimi prijatelji), je navidezen upnik.

3 DAVČNE UTAJE V SLOVENIJI

Pri podajanju praktičnih primerov davčnih utaj v Sloveniji sem se oprla na interna gradiva ter glasila Davčne uprave Republike Slovenije - Davčne biltene in iz rubrike »nepravilnosti, ugotovljene v inšpekcijskih pregledih« sem izluščila povzetke ugotovljenih večjih in pogostejših davčnih utaj.

Ugotavljam naslednje:

Davčni utajevalci se vseskozi prilagajajo različnim situacijam in s tem skušajo izkoristiti prednosti novega načina utajevanja. Mehanizmi utajevanja se spreminjajo glede na različne faktorje kot so **sektor** (gradbeništvo, tekstilstvo, avtomobilizem, gostinstvo), **vrste aktivnosti** (produkcija, trgovina na drobno in debelo, storitve), **pravni status in lastnosti davčnih zavezancev**.

Gradbeništvo je visoko rizični sektor, tako zaradi svoje velikosti kot zaradi mobilnosti ljudi, kar otežuje nadzor. Ena od glavnih značilnosti gradbene industrije, ki vključuje tudi vzdrževanje in druge dopolnilne dejavnosti, je neregistriranje in zamolčanje davka, ki bi moral biti plačan od dobav blaga in storitev, še posebej pri majhnih davčnih zavezancih, katerih kupci so fizične osebe. Tri metode prikrivanja dohodka so znane:

- delo na »črno«, ki je privlačno za kupce, ki niso davčni zavezanci, ker tako dobijo popuste pri ceni.
- Manipuliranje z podizvajaci (fiktivni računi za fiktivne transakcije, nejasni računi, vključitev podizvajancev-nerezidentov brez registracije za DDV).
- Manipuliranje z opremo in cenami, ki se zanjo zaračuna (popusti na nakup niso prikazani na računih, fiktivni inventar).

Davčna uprava pri zavezancih za davek, ki opravljajo **gostinsko dejavnost** ugotavlja vedno večje nepravilnosti pri evidentiranju prihodkov. Davčna uprava RS je v zadnjih mesecih leta 2006 izvedla poostren nadzor pri teh

zavezancih. Večino svojih prihodkov prejema v obliki gotovine, v manjši meri pa tudi s plačilnimi karticami. Ugotavlja se, da prihodke prejete v gotovini zavezanci prireajo po lastnih željah in vedo, da se po oddaji letnih obračunov v naknadnih inšpekcijskih pregledih prirejanja podatkov ne da dokazati oziroma je to težko dokazati.

Zavezanci, ki opravljajo gostinsko dejavnost in večino svojih prihodkov ustvarijo v gotovini, spadajo iz davčnega vidika med najbolj rizične. Z modernimi programi in sredstvi so sisteme prirejanja oziroma utaj ustvarjenih prihodkov osvojili do te mere, da davčni organ s klasičnimi načini nadzora zelo težko dokaže neevidentirane prihodke.

3.1 PRIMERI IZ PRAKSE

V nadaljevanju podajam nekaj tipičnih primerov davčnih utaj odkritih med letoma 2006-2007:

Gradnja in vzdrževanje cest – nedokončana proizvodnja, storno prihodki, zaloge

Davčni zavezanec se ukvarja z gradnjo in vzdrževanjem cest. V svojem knjigovodstvu vodi opravljena dela po posameznih stroškovnih mestih. Vsak mesec oziroma v skladu s pogodbami izstavlja naročnikom račune oziroma začasne situacije za opravljena gradbena in druga dela v posameznem mesecu. V inšpekcijskem nadzoru je bilo ugotovljeno, da zavezanec nekaterim naročnikom ni izstavljal računov oziroma situacij vsak mesec niti na koncu leta, ne glede na to, da so bila v določenem časovnem obdobju določena dela opravljena (izkazani so stroški materiala, lastnih storitev in storitev podizvajalcev, plač in drugi stroški), nekaterim naročnikom pa je izstavljal račune oziroma situacije, ko dela niso bila opravljena v takšnem obsegu ali dela sploh še niso bila začeta. V nekaterih primerih je zavezanec prihodke na podlagi izdanih računov, ko dela niso bila opravljena, storniral in prenesel na časovne razmejitve, medtem ko v primerih, ko so bila določena dela opravljena in so nastali stroški na določenem objektu, ni zavezanec izdal računov, prav tako pa ni prenesel stroškov na »nedokončano proizvodnjo«. Zavezanec je konec leta 2004 s temeljnico storniral prihodke v znesku 20 milijonov SIT, ki so bili prvotno knjiženi na podlagi izdanih računov in obračunskih situacij določenim kupcem. Obračunske situacije so bile potrjene od investitorjev oziroma njihovih nadzornih organov: ti so potrdili, da so bila dela, izkazana v situaciji, resnična in v navedenih količinah, da so vrste in

količine del vnesene na podlagi del iz gradbene knjige, da posamezne cene ustrezajo cenam iz predračuna, pa tudi, da opravljena dela ustrezajo pogojem iz pogodbe. Vsi računi oziroma situacije so bili v letu 2004 oziroma do 4. 1. 2005 tudi plačani. Zaradi storniranih prihodkov in prenosa prihodkov na razmejitev je zavezanec na dan 31. 12. 2004 izkazal za 20 milijonov SIT premajhno davčno osnovo v obračunu davka od dobička za leto 2004. V letu 2004 je zavezanec izkazal za 60 milijonov SIT preveč stroškov, ki bi jih moral glede na to, da so bila dela na navedenih objektih opravljena, ne pa tudi fakturirana naročnikom oziroma investitorjem in potrjena od njih, izkazati oziroma zadržati na zalogah oziroma nedokončanih objektih. V obračunu davka od dobička za leto 2004 so bili za znesek 60 milijonov SIT tako preveč izkazani odhodki in s tem tudi prenizka davčna osnova, torej je zavezanec ravnal v skladu z načelom vzročnosti, ker prihodkov ni vzporedil s stroški obdobja oziroma ni izkazal prihodkov in odhodkov v obdobju, katero zadevajo (Davčni bilten, št .9-10, 2006, 36).

Izdelava nepremičninskih projektov za trg-povezane osebe, podaritve, navidezni posli, izplačilo v naravi

Pri malem davčnem zavezancu z dejavnostjo izdelave nepremičninskih projektov za trg je bilo opravljeno inšpiciranje davka od dobička. Pri inšpiciranju prihodkov zavezanca za davek je davčni organ podrobneje preveril dokumentacijo za tri novogradnje, saj je ugotovil, da je bila vrednost sklenjenih gradbenih pogodb precej nižja od vrednosti del, izračunanih za te objekte po projektnih dokumentacijah, in to za okoli 50 odstotkov. Nato je bilo ugotovljeno, da se pri vseh treh projektih ponavlja enak vzorec postopanja v nadaljnjem prometu s temi zgrajenimi projekti: investitorji so podarili objekt družinskim članom, ki sodijo v prvi dedni razred, kjer ni obdavčitve, ti pa so potem prodali te objekte po posameznih bivalnih enotah končnim kupcem (fizičnim osebam) po prodajnih pogodbah z realnimi tržnimi cenami. Pri tem je davčni organ ugotovil, da so navedene vrednosti po prodajnih pogodbah (torej tržne vrednosti) v povprečju za 100 odstotkov presegle vrednosti, ki so jih bili investitorji zavezani po gradbeni pogodbah plačati za postavitev stanovanjskih objektov »na ključ«. V tem prometu je bil zaračunan samo 2-odstotni davek na promet nepremičnin, medtem ko prodajalec (obdarjenec) dohodnine ni plačal, saj pri prometu z nepremičninami (pred potekom treh let) ni izkazal kapitalskega dobička, čeprav se je ves ta promet opravil (v povprečju) v treh mesecih po zgraditvi objektov. Davčni organ je na podlagi teh začetnih ugotovitev opravil podrobnejšo preveritev predložene dokumentacije in pri tem ugotovil, da je pri vseh projektih nastala nenavadna situacija, saj je v zelo kratkem obdobju od sklenitve gradbene pogodbe prek izvedbe gradbene pogodbe do darovanja

in prodaje nepremičnin nastopila na trgu izrazita rast vrednosti dela nepremičnine, ki zadeva stroške materiala in storitve izgradnje nepremičnine. Na podlagi pridobljenih podatkov je davčni organ nadalje ugotovil, da je zavezanec izkazoval prenizko davčno osnovo, saj je del poslovanja (prek gradbenih in darilnih pogodb) prenesel na povezane osebe (na taščo in sina direktorja ter prokurista pravne osebe). V nadaljnjem prometu z nepremičninami je nato nastopila daritev teh nepremičnin osebam iz prvega dednega razreda, ki so tako realizirale dobiček prek kupljenih pogodb končnim kupcem po tržnih cenah. Davčni organ je za ugotovitev pravilne davčne osnove zavezanca za davek uporabil metodo primerjalnih cen, kakor to določa 10. člen ZDDPO. Po primerjavi cen za te objekte se je davčni organ odločil za ceno, ki izhaja iz minimalnih predvidenih stroškov materiala, dela in storitev, ki so potrebni za zgraditev enakovrstnega objekta. Pri tem je ugotovil, da je zavezanec prenizko ugotovil prihodke iz naslova transfernih cen med povezanimi osebami po določilih tretjega odstavka 10. člena ZDDPO za 117,2 mio SIT. Na podlagi opisanih in še drugih ugotovitev v manjših zneskih je davčni organ povečal davčno osnovo zavezanca za 119 mio SIT, zato znaša obveznost zavezanca za plačilo davka od dobička pravnih oseb 29,8 mio SIT. Ker so bili investitorji (fizične osebe) tudi povezane osebe v smislu 18. člena ZDDPO, je davčni organ razliko med prodajno in tržno vrednostjo objektov opredelil kot izplačilo v naravi (Davčni bilten, št. 11, 2006, str. 77).

Prodaja stanovanja povezani osebi po nižji ceni od tržne – transferne cene, drugi prejemki

Pri srednje velikem davčnem zavezancu je bil opravljen davčni inšpekcijski nadzor davka od dobička pravnih oseb za leto 2004. Ugotovljeno je bilo, da je zavezanec povezani osebi (ustanoviteljici in direktorici) prodal trisobno stanovanje za 29,5 mio SIT. Pri inšpiciranju je bilo pri izvedbi primerjalne analize ugotovljeno, da je bila dogovorjena cena nižja od tržne in povprečne cene na trgu. Davčna osnova je bila povečana na 38,7 mio SIT. Po tretjem odstavku 10. člena ZDDPO se pri ugotavljanju prihodkov davčnega zavezanca upoštevajo transferne cene s povezanimi osebami, zato so se zavezancu povečali prihodki in davčna osnova za 9,2 mio SIT in obračun davka od dobička v znesku 2,3 mio SIT. Nakup stanovanja pod tržno ceno pomeni za povezano osebo po 4. alineji 15. člena ZDoh drugi prejemek, od katerega je bil obračunan 25-odstotni davek od osebnih prejemkov, in to v znesku 3,1 mio SIT (Davčni bilten, št.9, 2007, 41).

Davčni inšpektorji Davčne uprave Republike Slovenije so v omenjenem obdobju odkrivali opazno **več primerov** davčnih utaj **med povezanimi osebami**. Mednje spadajo naslednje:

- davčni zavezanec, ki opravlja dejavnost trgovine na debelo z motornimi vozili. Le ta prodaja tudi fizičnim osebam, ki veljajo za povezane osebe-družinski člani, ustanovitelji. (cene so bistveno nižje od cen za ostale nepovezane osebe)
- davčni zavezanec, ki je od povezane osebe (staršev) kupil gospodarsko poslopje po pogodbeno dogovorjeni ceni, ki je bistveno višja od tržne cene. To razliko je kasneje davčni inšpektor obdavčil kot drug prejemek fizičnih oseb in od tega obračunal davek od osebnih prejemkov 25%.

Cestno tovorni promet in splošna gradbena dela Davčni zavezanec ni knjižil računov za opravljene storitve

Pri malem davčnem zavezancu z dejavnostjo cestnega tovornega prometa in splošnih gradbenih del je bil opravljen davčni inšpekcijski nadzor obračunavanja davka od dobička pravnih oseb za obdobje od 1. 1. 2003 do 30. 6. 2005. Zavezanec za davek je postopek davčnega inšpekcijskega nadzora skušal ovirati tako, da ni dostavil vse zahtevane poslovne dokumentacije in ni hotel dajati pojasnil ter drugih zahtevanih podatkov. Zaradi navedenega je davčni organ pridobil podatke in poslovno dokumentacijo pri njegovih poslovnih partnerjih. Ugotovljeno je bilo, da zavezanec ni v celoti knjižil prihodkov od opravljenih storitev, med odhodke pa je knjižil izdatke za storitve, ki niso bile pogoj za opravljanje dejavnosti. V obračunu davka od dobička pravnih oseb za leto 2004 ni upošteval povečanja davčne osnove zaradi prodaje osnovnih sredstev, od nabave katerih je v letu 2003 izkoristil davčno olajšavo od investiranja v OOS. Zaradi ugotovitev DIN je bila zavezancu naložena obveznost za DDPO v skupnem znesku 11,4 mio SIT (Davčni bilten, št.12, 2006, 44).

Gostinstvo – leasing nepremičnin

Pri malem samostojnem podjetniku, ki opravlja dejavnost gostinstva, je bil opravljen pregled obračunavanja in plačevanja davka od dohodkov iz dejavnosti za leto 2004. Ugotovljeno je bilo, da je zavezanec sklenil pogodbo o finančnem leasingu nepremičnine – stanovanjske hiše z dvema etažama. Dejavnost opravlja samo v pritlični etaži. V napovedi za odmero davka od dohodkov iz dejavnosti je uveljavljal amortizacijo za celotno stavbo, prav tako tudi celotne obresti po leasing pogodbi. V skladu z 12. členom ZDDPO

in 2. členom Pravilnika o davčno nepriznanih odhodkih za davčno nepriznane odhodke veljajo odhodki, ki ne pripomorejo k poslovanju, ker so nepotrebni ali neupravičeni. V 4. členu Pravilnika je tudi določeno, da veljajo za davčno nepriznane odhodke stroški, ki zadevajo zasebno življenje lastnikov in povezanih oseb. Zavezančeva dolžnost je bila, ločiti stroške, ki zadevajo opravljanja dejavnosti, in tiste, ki veljajo za zasebno življenje. Tako se je od preveč obračunane amortizacije in obresti povečala davčna osnova za odmero davka iz dejavnosti (Davčni bilten, št. 11, 2006, 77).

Trgovina na debelo – izločena osnovna sredstva

Obračunal amortizacijo od prodanih osnovnih sredstev, investicijo objekta pa izkazal kot strošek poslovanja

Pri davčnem zavezancu, katerega glavna dejavnost je trgovina na debelo, je bil opravljen davčni inšpekcijski nadzor davka od dobička in davka na dodano vrednost za leto 2004. Pri pregledu popisnih listov osnovnih sredstev je davčni organ ugotovil, da je zavezanec za davek štiri osnovna sredstva označil za odpis. Za ta osnovna sredstva je obračunal amortizacijo za celo leto 2004, kljub temu da so osnovna sredstva bila že prodana v letu 2003 oziroma v letu 2002. Zavezanec je zaradi tega v svojih poslovnih knjigah za leto 2004 izkazal previsoke stroške amortizacije za znesek 0,7 mio SIT. V povezavi s tem je davčni organ prav tako ugotovil, da je zavezanec za davek v letu 2004 v poslovnih knjigah na kontu »izguba pri izločitvi osnovnih sredstev« izkazal odhodke v višini 2 mio SIT zaradi izločitve osnovnih sredstev, ki jih je prodal že leta 2002 in 2003. Ob pregledu stroškov vzdrževanja je davčni organ ugotovil, da se nekateri računi dobaviteljev za opravljene storitve po vsebini ne nanašajo na stroške storitev vzdrževanja na poslovni stavbi, ampak na opravljene storitve, ki povečujejo prihodnjo korist opredmetenega osnovnega sredstva oziroma poslovne stavbe ter zato v skladu s SRS 1.5 povečujejo nabavno vrednost osnovnega sredstva. Zavezanec za davek je v letu 2001 namreč postal lastnik poslovnih prostorov, katerih nabavna vrednost je znašala 263 mio SIT. Zavezanec je nato v začetku leta 2004 opravil rekonstrukcijo dela kletnih prostorov v skladišče nevarnih stvari, na podlagi katerih se je spremenila namembnost kletnega prostora. Nastale stroške je knjižil kot investicijsko vzdrževanje. Takšno ravnanje je bilo v nasprotju s SRS 1, ki med drugim določa, da se stroški storitev in s tem odhodki pripoznajo takrat, ko gre za vzdrževanje osnovnih sredstev, torej če se dela opravljajo z namenom, da se osnovna sredstva ohranjajo v enakem stanju. Kadar pa investicijska dela pomenijo izvedbo gradbenih del, inštalacij, obrtniških del in izboljšav ter posegajo v konstrukcijo objekta in spreminjajo njegovo namembnost, povečujejo vrednost objekta torej njegovo nabavno vrednost in povečujejo prihodnje koristi v primerjavi s prvotno ocenjenimi.

Na podlagi teh določil in 12. člena ZDDPO je davčni organ odločil, da predstavljajo navedeni stroški investicijo, zaradi česar je zmanjšal odhodke zavezanca za davek za 13,9 mio SIT (Davčni bilten, št.3, 2007, 42).

SKLEP

Davčna utaja je tiste vrste dejavnost, pri kateri se želi davčni zavezanec izogniti zakonskim obveznostim s prevaro. Lahko gre za neprijavljene dohodke ali za ustvarjanje prevelikih stroškov.

Pri preučevanju davčnih utaj največjo težavo predstavljajo problemi pri zbiranju podatkov in informacij, na kar opozarja že ameriška davčna uprava. Zaradi tega je pogosto nemogoče ločiti ti dve kategoriji. Črta, ki bi ločevala, je nejasna kakor zakon sam, zbrane informacije pa so pogosto nepopolne.

Davčno utajevanje je resen problem vseh davčnih sistemov, zato je za preprečevanje davčnih utaj nujno potrebno učinkovito delo in pomoč strokovnih služb. Davčni inšpekcijski nadzor ter notranji in zunanji nadzor so pomembni pri preprečevanju davčnih utaj.

Neizpodbitno dejstvo je, da bodo utaje davkov obstajale tako dolgo, kot bo obstajala potreba po plačevanju davkov.

Zavedati pa se je treba tudi, da še tako dober zakonodajni in organizacijski okvir davčnega utajevanja ne bi odpravil. Stopnja kriminalnosti ni odvisna samo od boljšega ali slabšega delovanja represivnih organov, temveč ima globoke korenine v zgodovinskih in zlasti gospodarskih razmerah. Zato so organi pregona le eden od dejavnikov, ki naj pomagajo obvladovati to družbeno zlo.

Največ kar lahko država naredi je, da si prizadeva za urejeno davčno zakonodajo ter urejeno, natančno, brezkompromisno in strokovno davčno službo, ki lahko te pojave uspešno preprečujeta.

LITERATURA IN VIRI

1. Bohorič, M.(2006). *Davki v podjetju*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
2. Čoga, N.(2000). *Vpliv in posledice davčnih nepravilnosti in utaj na računovodske izkaze*. Diplomsko delo. Maribor: Ekonomsko- poslovna fakulteta.
3. Čokelc, S. (2002). *Davčne utaje pri predmetu Davčno in računovodsko svetovanje*. Maribor: Ekonomsko-poslovna fakulteta.
4. Čokelc, S. (2002). *Davčne utaje ter ponaredbe in prevare pri davku od dobička*. Maribor: Ekonomsko-poslovna fakulteta.
5. Čokelc, S. (2005). *Davščine in davčno svetovanje (zbrano gradivo)*. Maribor: Ekonomsko-poslovna fakulteta.
6. Čokelc, S. (2005). *Metode davčnih utaj, učno gradivo pri predmetu Davčno in računovodsko svetovanje*. Maribor: Ekonomsko-poslovna fakulteta.
7. Grilj, S. (2000). Izkušnje DURS na področju davčne zakonodaje. *Zbornik referatov. 4. davčna konferenca, 1. letna konferenca preizkušenih davčnikov* (str. 271-286). Ljubljana: Slovenski inštitut za revizijo.
8. Hieng, R., Čokelc, S. (2008). *Davek od dobička pravnih oseb*. Ljubljana.
9. Horvat, T., Guzina, B., Mlakar, P., (2004). *Uporaba zakona o davku od dohodkov pravnih oseb v praksi*. Časnik Finance. Ljubljana.
10. Jerman, S. (2004). Novosti v zakonu od dohodkov pravnih oseb. *Zbornik referentov. 7. letna konferenca računovodij* (str.71–150). Ljubljana: Slovenski inštitut za revizijo.
11. Prevzelj, T. (2006). *Boj proti zlorabam; Denar*. Ljubljana. (15. november 2006, letnik XVI).
12. Selinšek, L. (2003). *Kazenskopravni vidiki izmikanja plačila davka*. Revizor. (7-8, julij 2003).
13. *Slovar Slovenskega Knjižnega Jezika* (1991) Bajec, A. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
14. Stanovnik, T. (1998). *Javne finance*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
15. Turk, I. (2003). *Nekaj davčnih pojmov (1)*. Ljubljana: Revizor. (14 2003, 2, str. 124-140).
16. Turk, I. (2002). *Pojmovnik računovodstva, financ in revizije*. Ljubljana.
17. Žibert, F. (1993). *Teorija javnih financ*. Ljubljana.

18. *Bilten Davčne uprave Republike Slovenije*, (2006). Ljubljana. (št. 9-10, str. 35, 2006).
19. *Bilten Davčne uprave Republike Slovenije*, (2006) Ljubljana. (št. 11, str. 76, 2006)
20. *Bilten Davčne uprave Republike Slovenije*, (2006). Ljubljana. (št. 11, str. 77, 2006)
21. *Bilten Davčne uprave Republike Slovenije*, (2006). Ljubljana. (št. 12, str. 44, 2006)
22. *Bilten Davčne uprave Republike Slovenije*, (2006). Ljubljana. (št. 3, str. 42, 2006)
23. *Bilten Davčne uprave Republike Slovenije*, (2006). Ljubljana. (št. 9, str. 41, 2006)
24. *Interna gradiva Davčne uprave*.
25. Zakon o davčnem postopku-2. *Uradni list RS*. (št. 117/2006).
26. Zakon o davčni službi. *Uradni list RS*. (št. 1/2007).
27. Zakon o davku od dohodkov pravnih oseb, ZDDPO-1. *Uradni list RS*. (št. 33/2006).
28. Zakon o davku od dohodkov pravnih oseb, ZDDPO-2. *Uradni list RS*. (št. 117/2006).
29. Zakon o davku na dodano vrednost-1. *Uradni list RS*. (št. 117/2006).
30. Zakon o dohodnini. *Uradni list RS*. (št. 117/2006).
31. Zakon o odgovornosti pravni oseb za kazniva dejanja. *Uradni list RS*. (1. 1998/2004).
32. Zakon o trošarinah. *Uradni list RS*. (št. 2/2007).